

BROCAL, A) 'mena de garrafa', B) 'cèrcol o barana al volt de la boca d'un pou o d'una beina o atuell': mots que resulten d'una alteració de *bocal*, per influència de *BROC* i els seus derivats; en la forma bàsica *bocal*, per la seva banda, ha vingut a coincidir el gr. βαύκαλις (ll. BAUCALIS), recipient, amb *bocal* derivat de *BOCA*. □ 1.ª doc.: A) *brocal*, 1352; *bocal*, 1492; B) *brocal*, 1434; *bocal*, c. 1370.

Nus de mots i formes que no ha estat encara objecte d'estudi prou detingut, i mentrestant les conclusions han de tenir en part un caràcter bastant provisional. Tant per facilitar més informació i futur estudi, com per la comoditat i claredat, ens referirem al DCEC, articles *BOCAL* i *BROCAL*, i als articles *brocal* (I i II) i *bocal* (I, II i III) d'*AlcM* (accs. 1, 2, 3).

Al significat A corresponen (*AlcM*) *bocal* II i *brocal* II (amb el derivat *brocalet* [1485]). Que el grec βαύκαλις, -άλιδος, femení i mot tardà i manllevat, però prou conegut, ha deixat descendència hispànica està assegurat (tot i que la forma portuguesa *bocal* amb o revela almenys influència de *boca* BUCCA), per l'existència del mossàrab *baūqal* 'gerro' (RMartí), des d'on, potser en part, passà a l'àr. magrebí i oriental *būqāl* (Simonet, *Glos.*, p. 40).

Com a nom de recipient en cat. és ja antic, amb *-r* i sense: en aquella forma ja apareix «tretze *broquals*, sis gots, dos bar<r>alets» en un inv. de 1352, Rubió, *Dipl. Or. Cat.*, 272; però que hom el va relacionar aviat amb *BOCA* es veu ja per la definició «ampulla buccaria» que OPOU ja el 1575 donava a *brocal* (p. 186), tot posant-lo alhora en llista amb *barral* (p. 20). Els exs. dels inventaris aragonesos de 1356, 1373, etc. (citats per Pottier, *BHisp.* LVII, 450, s. v. *bocal* i *brocal*) en part no són de sentit clar, i tots ells exigiran estudi més detingut abans de poder-los aprofitar per a la història del mot i la seva datació.

D'altra banda, que en romànic el mot va ser atret pertot a l'esfera de *BOCA* és cosa assegurada, no sols per la o de la forma portuguesa *bocal*, sinó per la *-cc-* de la italiana *boccale* [S. XIV], de la qual foren manllevats oc. mod. *boucau* i fr. *bocal* [S. XVI]. Si el cast. *bocal* ve del mossàrab, del català o de l'italià és incert, car en tot cas la seva primera dada, testifica alhora que llavors els castellans el miraven com a mot italià; escrivia llavors Torres Naharro, parlant d'aqueix país: «a los açumbres de España / les llaman acá *bocales*» (ed. Gillet III, 522).

En el significat B hi ha també coincidència d'un derivat de *broc* amb un *bocal*: d'ací *AlcM* *bocal* I (1, 2) i *bocal* III; *brocal* I (2, 4, 5), amb la variant (potser merament gràfica) *brocall*. Que ací hi hagué consciència de la derivació de *boca* és de creure, entre altres raons tenint en compte que l'acc. I, 2, es diu, en cast., *boca* o bé *ojo* (de la vaina, etc.). I aquesta degué ser la forma més antiga: «item que tota bayna aja haver *bocal* o penjador» figura en un doc. de la col·lecció de bans (1365-72) de l'Arxiu municipal de Barcelona (*DBal.*). De *bocal* 'brocal o coll de peu' i accs. afins el mot passà, des dels parlars romànics veïns, al basc:

a. nav. *pokale* «brocal de pozo», labortà 'boques d'un riu', d'on el topònim *Pokalet* llogaret agregat a Ziburu: segurament fou des del bearnès, car *Le Boucau* [1547] és el nom de dos pobles, situats a la desembocadura de l'Adour i d'un altre riu.

¹ Sembla que d'Egipte, d'on vénen, almenys un i potser tots dos, els seus dos testimonis més coneguts: el de l'Antologia Palatina i el d'Ateneu de Naucratis, c. 225 d. C.

Brocar, V. *broc* *Brocart*, *brocat*, *brocatell*, *broca-ter*, V. *broc*

BRODAR, d'una forma germànica *BRUZDŌN, emparentada amb l'a-al. ant. *gibroriŋon* 'enribetar, adornar amb guarnicions o sanefes', i amb altres mots germànics: ags. *bryrdan* 'punxar, agullonar', ags. *broird* i esc. ant. *broddr* 'punta aguda', a-al. ant. *brort* 'caire, voraviu'; la forma *BRUZDŌN (potser gòtica o frànica, i que apareix llatinitzada des d'antic com *brosetare* o *brusdus*) va donar primer *brostar*, d'on després oc. ant. i cat. ant. *broidar*, angl. *embroider*, i les altres formes romàniques. □ 1.ª doc.: *brosetato*, a. 1003 en baix llatí d'Urgell; *brodadura*, Ss. XIII i XIV; *brodat*, *brodar*, princ. S. XV, etc.

En un doc. català en baix llatí, a la Seu d'Urgell, de l'any 1003, ja consta un «lectum *brosetato*» o sigui un llatí *brodat*, *BABL* VI, 351. La forma que se sol trobar en els nostres textos, i ja des de molt antic, és *brodar*, com avui, i és ben freqüent. No ho són menys la forma substantiva *brodadura*: criticant l'ornament excessiu de moltes dames, en el *Llibre de les Dones* d'Eiximenis: «e n'hi ha moltes ornades de obra de *brodadura* especial» (veg. per a la transmissió del text i un antic text versificat, *EntreDL* I, 179b35, nota); es prohibia a les Ordes Militars segons un reglament de l'any 1283: «*brodadures* e recamures d'or e d'argent són vedades», Miret, *Templ. H.*, 549; i sovint en Jaume Roig i en el *Tirant*: «les calces, de aquella semblant *brodadura*, molt riques» (ed. Ag. I, 118). Algunes vegades es troba *broderia* (-*daria*). La forma substantiva *brodat* és la que suposo en l'original en vers no prosificat en el dit passatge d'Eiximenis («e n'hi ha moltes ornades / de *brodat* especial»).

⁴⁵ Més que amb aquest valor, *brodat* figura com a participi de caràcter adjectiu. Com ja en un sermó de la *Quaresma* de St. Vicent Ferrer: «era un rich hom, e ab gran cura les riqueses ajustava e les guardava e les multiplicava; e vestia's de porpra e de seda, d'or tot *brodat* e trepat» (109.20); «gloriegen-se que aquells vagen bé arreats, *brodats* e encavalcats», B. Metge (*Somni* IV).

Altrament el mateix verb, en les seves formes personals, apareix ja prou sovint a l'Edat Mitjana: «alguns vells, / qui com ocells / passen chillant / --- sonant ses trobes, / *broden* les robes / e los frens dauren ---», *Spill*, v. 196; «la Princesa se lexà de *brodar*», «Tirant venia de la ciutat, perquè -fahia *brodar* una roba de orfebreria», «se abillà molt bé ab un manto tot *brodat* de perles molt grosses», *Tirant* (I,